

▲ Piec eklektyczno-secesyjny, XIX/XX w. Klejnowo, własność prywatna

▲ Piec eklektyczny XIX/XX w. Braniewo, własność prywatna

▲ Trójkondygnacyjny piec nawiązujący do typu toruńskiego, z XVIII-XIX w. Sala posiedzeń w kapitułarzu przylegającym do katedry we Fromborku

▲ Piec neogotycki, ok. poł XIX w. Nowy pałac biskupi, obecnie plebania we Fromborku

Na okładce: fragment pieca z XIX/XX w. – kafle z pejzażem. Fot. J. Semków (okładka i zdjęcia powyżej)

Cenne, bezcenne/ utracone

Rada redakcyjna Monika Kuhnke, Jacek Miler,
Piotr Ogródzki, Urszula Paszkiewicz

Redaktor naczelny Barbara Kobielska

Oprac. graficzne Karwazy©, Marcin Majer

Oprac. redakcyjne Maria Barbasiewicz

Korekta Maria Barbasiewicz, Maja Strzeżek

Tłumaczenie Anna Białoskórska

Redakcja: Ośrodek Ochrony Zbiorów Publicznych

00-461 Warszawa, Al. Ujazdowskie 6; tel./fax: 621 04 45; tel.: 628 22 85

Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Polskiego Dziedzictwa Kulturalnego za Granicą

00-071 Warszawa, ul. Krakowskie Przedmieście 15/17; tel./fax: 826 30 59

Wydawca **Magina sp. z o.o.** 02-878 Warszawa, ul. Gajdy 38a

Zamówienia na egzemplarze prosimy kierować na adres redakcji

Druk i oprawa: Rzeszowskie Zakłady Graficzne S.A.

3

Straty bibliotek
Anna Juźwin

4

Sztuka zdruńska w północnej Warmii
Weronika Wojnowska,
Jadwiga Semków

8

Płyty kominkowe i piec z żeliwa
Janusz Mróz

10

Obce obrazy, obca własność (cz. III)
XV-wieczna *Trójca Święta* z Gdańska
Monika Kuhnke

11

Informacja dotycząca stanu zagrożenia
przestępczością kryminalną skierowaną
przeciwko dobrom kultury w roku 2000

13

General Józef Bem ze sztabem
Poszukiwanie głównej sceny *Panoramy*
Siedmiogrodzkiej
Alicja Majcher-Węgrzynek

16

Straty wojenne (1939–1945)
Maria Romanowska-Zadrozna

17

Bezpieczeństwo muzeów
Seminarium dla dyrektorów
Piotr Ogrodzki

18

Katalog strat
Monika Barwik

22

Raport w sprawie zagrożeń dóbr kultury
(cz. IV). Prognoza zagrożenia
przestępczością dóbr kultury
oraz kierunki działań zmierzające
do jego zmniejszenia
Piotr Ogrodzki

24

Zbiory lwowskie (IX) – Muzea kościelne
i mniejszości narodowych
Jacek Miler

26

Starożytni rabusie (5) – Tajemnice piramid
Mirosław Barwik

30

II Protokół do konwencji haskiej
z 1954 r. o ochronie dóbr kulturalnych
– Ochrona wzmocniona
Władysław Białek,
Alicja Białek-Guillemette

30

Summary

Straty bibliotek

Wśród przygotowanych pod patronatem Biura Pełnomocnika Rządu ważnych publikacji odzwierciedlających ogrom strat kultury polskiej w różnych jej dziedzinach, na szczególną uwagę zasługują kolejne dwie pozycje poświęcone bibliotekom i księgozbiorom. Nawiązując do wcześniejszych opracowań na ten temat, zawierają podstawową wiedzę, jaką obecnie dysponujemy, dotyczącą szkód poniesionych przez polskie księżnice w wyniku II wojny światowej, okupacji niemieckiej i radzieckiej. Stanowią tym samym bezcenne źródło informacyjne dla prac badawczych nad polskimi księgozbiorami historycznymi.

Pierwsza publikacja – *INFORMATOR O STRATACH BIBLIOTEK I KSIĘGOZBIORÓW DOMOWYCH NA TERYTORIACH POLSKICH OKUPOWANYCH W LATACH 1939–1945 (BEZ ZIEM WSCHODNICH)*, wyd. Poznań 2000 r., opracowany przez Urszulę Paszkiewicz i Janusza Szymańskiego pod kierunkiem naukowym prof. Barbary Bieńkowskiej (przy współpracy innych osób), wykorzystuje dane odnoszące się do 9639 bibliotek instytucjonalnych i 28 243 księgozbiorów, uznając je jedynie za wskaźniki orientacyjne, generalnie zanizone. Dla 1862 znaczących bibliotek opracowano indywidualne noty. Znalazły się w nich biblioteki instytucjonalne ze zbiorami co najmniej jednego tysiąca tomów, z wyjątkiem księgozbiorów szkół podstawowych, dla których przyjęto próg pięciu tysięcy tomów, podobnie jak dla wszystkich księgozbiorów domowych. Aby przekazać pełen obraz strat, uwzględniono również kolekcje zawierające szcze-

gólnie cenne obiekty, choć nie podlegające powyższemu kryteriom liczbowym (np. księgozbiór Sobańskich z Guzowa, Tarnowskich z Dzikowa, Ostrowskich z Ujazdu i niektórych klasztorów). Całości dopełniły zestawienia zbiorcze, indeksy właścicieli zbiorów i mapy. Autorzy przedstawiając straty biblioteczne ziem centralnych i północno-zachodnich II Rzeczypospolitej oraz obszaru Wolnego Miasta Gdańska wzbogacili zarys panoramy kulturalnej Polski przedwojennej. Katastrofalne zniszczenia księgozbiorów domowych, których

liczba znacznie przewyższała biblioteki instytucjonalne, okazały się wyjątkowo dotkliwą stratą dla kultury książki polskiego społeczeństwa. W tym kontekście porażająca wydaje się nie tylko liczba utraconych dzieł, ale także *okoliczności świadomego i nieodwracalnego niszczenia przez okupantów całego obszaru kultury piśmienniczej*

narodu – nie tylko zbiorów, ale również dokumentacji bibliotecznej, wyposażenia, struktury zasobów i źródeł informacyjnych (por. *Wstęp* prof. Barbary Bieńkowskiej). Rachunek strat wojennych i w tej dziedzinie wciąż nie jest zamknięty. Dlatego jego historyczna dokumentacja ma głęboki sens, nie tylko naukowy i edukacyjny. W ostatnich latach zauważamy bowiem przybierające na sile tendencje przemieszczania zbiorów i, co za tym idzie, żywe zainteresowanie ich pochodzeniem i losami.

Druga publikacja – *INWENTARZE I KATALOGI BIBLIOTEK Z ZIEM WSCHODNICH RZECZYPOSPOLITEJ DO 1939 ROKU. SUPLEMENT 1* (wyd. 2000 r.) – jest kontynuacją merytoryczną i metodologiczną dwóch wcześniej-

